

Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija

SKAITMENINIO PAVELDO APSAUGOS CHARTIJA ^[1]

IŽANGA

Generalinė konferencija,

Atsižvelgdama į tai, kad bet kokios formos paveldo praradimas reiškia visų tautų paveldo nusikurdimą,

Primindama, kad UNESCO Konstitucija numato, jog organizacija privalo saugoti, gausinti ir skleisti žinias užtikrindama pasaulio knygų paveldo, meno kūrinių ir istorijos bei mokslo paminklų išsaugojimą ir apsaugą; kad jos vykdoma programa „Informacija visiems“ sudaro pagrindą diskusijoms ir veiksams informacijos politikos ir rašytinių žinių išsaugojimo klausimais; ir kad jos vykdoma programa „Pasaulio atmintis“ yra siekiama užtikrinti pasaulio dokumentinio paveldo išsaugojimą ir visuotinį prieinamumą,

Pripažindama, kad šie informacijos ir meninės išraiškos šaltiniai vis dažniau yra sudaromi, platinami, prieinami ir saugomi skaitmeniniame formate, tokiu būdu sukuriant naują palikimą – skaitmeninį paveldą,

Žinodama, kad galimybė naudotis šiuo paveldu suteiks visiems žmonėms daugiau galimybių kurti, bendrauti ir dalytis žiniomis,

Suprasdama, kad yra pavojus šį skaitmeninį paveldą prarasti ir kad jo išsaugojimas dabarties ir ateities kartoms yra neatidėliotinos svarbos klausimas viso pasaulio mastu,

Skelbia šiuos principus ir *priima* šią Chartiją.

SKAITMENINIS PAVELDAS KAIP BENDRASIS PAVELDAS

1 straipsnis. Apimtis

Skaitmeninį paveldą sudaro unikalūs žmogaus žinių ir išraiškos šaltiniai. Jis apima kultūros, švietimo, mokslo ir administracinius šaltinius, taip pat techninę, teisinę, medicininę ir kito pobūdžio informaciją, kuri yra sukurta skaitmenine forma arba pakeista į skaitmeninę formą iš esamų panašių šaltinių. Kai šaltiniai yra „skaitmeniniai iš prigimties“, kitame formate jų nėra – tėra tik skaitmeninis objektas.

Skaitmeninė medžiaga apima tekstus, duomenų bazines, nejudančius ir judančius vaizdus, garso įrašus, grafiką, programinę įrangą ir interneto puslapius įvairiomis ir vis gausėjančiomis formomis. Ši medžiaga dažnai yra trumpalaikė ir ją būtina tikslingai gaminti, išsaugoti ir valdyti.

Dauguma šių išteklių turi ilgalaikę vertę ir svarbą, todėl juos būtina saugoti ir išlaikyti esamoms ir ateities kartoms. Šis nuolat augantis paveldas gali egzistuoti bet kokia kalba, bet kurioje pasaulio dalyje ir bet kurioje žmogaus žinių ar išraiškos srityje.

2 straipsnis. Skaitmeninio paveldo prieinamumas

Skaitmeninio paveldo išsaugojimo tikslas – užtikrinti, kad jis būtų prieinamas visuomenei. Vadinasi, skaitmeninio paveldo medžiagai, ypač viešai, neturi būti taikomi jokie nepagrįsti apribojimai. Kartu konfidencialią ir asmeninę informaciją būtina apsaugoti nuo bet kokio neteisėto pasinaudojimo ja.

Šalys narės gali pageidauti bendradarbiauti su atitinkamomis organizacijomis ir institucijomis skatindamos kurti tokią teisinę ir praktinę aplinką, kuri labiausiai užtikrintų skaitmeninio paveldo prieinamumą. Sąžininga pusiausvyra tarp pagrįstų kūrėjų ir kitų asmenų teisių bei visuomenės teisės naudotis skaitmeninio paveldo medžiaga turi būti įtvirtinta ir skatinama atsižvelgiant į tarptautines normas ir susitarimus.

UŽKIRSTI KELIĄ PAVELDO PRARADIMUI

3 straipsnis. Pavojus prarasti

Pasaulio skaitmeniniam paveldui kyla pavojus būti prarastam ir nepasiekti ateities kartų. Prie to prisideda spartus kompiuterinės ir programinės įrangos moralinis susidėvėjimas, abejonės dėl šaltinių, atsakomybės ir priežiūros bei išsaugojimo metodų ir lydinčiųjų įstatymų trūkumas.

Nuostatų pokyčiai atsilieka nuo technologinių pokyčių. Skaitmeninė raida per daug sparti ir per brangi, kad vyriausybės ir kitos institucijos sukurtų savalaikes ir tinkamas išsaugojimo strategijas. Grėsmė ekonominiam, socialiniam, intelektualiniam ir kultūriniam paveldo potencialui – ateities pamatui – dar nėra visiškai suvokta.

4 straipsnis. Būtinybė veikti

Jei nebus imtasi veiksmų esančioms grėsmėms įveikti, skaitmeninį paveldą neišvengiamai ir labai greitai prarasime. Šalys narės privalo skatinti teises, ekonomines ir technines priemones paveldui išsaugoti. Sąmoningumo stiprinimas ir palaikymas yra neatidėliotinai svarbūs, skatinantys politikos formuotojų budrumą ir visuomenės jautrumą skaitmeninių informavimo priemonių potencialui ir praktiniams jų išsaugojimo klausimams.

5 straipsnis. Skaitmeninis tęstinumas

Skaitmeninio paveldo tęstinumas yra esminis dalykas. Norint išsaugoti skaitmeninį paveldą, priemonių reikia imtis per visą informacijos gyvavimo ciklą – nuo jos sukūrimo iki naudojimosi. Ilgalaikė skaitmeninio paveldo apsauga prasideda nuo patikimų sistemų ir procedūrų sukūrimo, leisiančio pateikti autentiškus ir stabilus skaitmeninius objektus.

REIKIAMOS PRIEMONĖS

6 straipsnis. Strategijos ir politikos sukūrimas

Atsižvelgiant į būtinybę, vietos aplinkybes, turimas priemones ir ateities planus, būtina suformuoti skaitmeninio paveldo išsaugojimo strategiją ir politiką. Šį darbą palengvintų autorinių ir susijusių teisių turėtojų bei kitų suinteresuotų pusių bendradarbiavimas nustatant bendruosius standartus ir sąlyčio taškus, taip pat dalijimasis ištekliais.

7 straipsnis. Saugotinos informacijos atrinkimas

Atrankos kriterijai atrenkant dokumentinį paveldą įvairiose šalyse gali būti skirtingi, tačiau pagrindinis kriterijus, lemiantis, kokią skaitmeninę medžiagą reikia saugoti, bus šios medžiagos reikšmingumas ir išliekamoji kultūrinė, mokslinė, pagrindžiamoji ar kita vertė. Medžiagai, kuri yra „skaitmeninė iš prigimties“, turi būti aiškiai teikiama pirmenybė. Sprendimai dėl atrinktos medžiagos ir visos paskesnės peržiūros turi būti atliekami atsakingai, atsižvelgiant į nustatytus principus, veiklos kryptis, procedūras ir standartus.

8 straipsnis. Skaitmeninio paveldo apsauga

Šalims narėms reikia atitinkamos teisinės ir institucinės struktūros skaitmeninio paveldo apsaugai užtikrinti.

Skaitmeninis paveldas turi būti esminis nacionalinės išsaugojimo politikos elementas archyvų veiklą ir teisinį ar savanorišką saugojimą bibliotekose, muziejuose ir kitose viešosiose saugyklose reglamentuojančiuose įstatymuose.

Galimybė su tam tikrais apribojimais pasinaudoti teisėtai saugoma skaitmeninio paveldo medžiaga turi būti suteikiama tik užtikrinant, kad nebus padaryta žalos įprastiniam šios medžiagos naudojimui.

Teisinė ir techninė autentiškumo išsaugojimo bazės yra pačios svarbiausios užkertant kelią manipuliacijoms ar sąmoningiems skaitmeninio paveldo pakeitimams. Abi jos reikalauja, kad bylų ir dokumentų turinys ir funkcionalumas būtų išsaugoti tiek, kad būtų išlaikytas įrašo autentiškumas.

9 straipsnis. Kultūros paveldo išsaugojimas

Skaitmeninis paveldas iš prigimties nėra apibrėžtas laike, geografiškai, kultūriškai ar savo formatu. Jis yra būdingas tam tikrai kultūrai, tačiau gali būti prieinamas bet kuriam žmogui pasaulyje. Mažumos gali kalbėtis su dauguma, individas – su pasauline auditorija.

Būtina išsaugoti ir užtikrinti visų regionų, šalių ir bendruomenių skaitmeninio paveldo prieinamumą, kad jis atspindėtų visas tautas, nacijas, kultūras ir kalbas laikui bėgant.

ATSAKOMYBĖ

10 straipsnis. Vaidmenys ir atsakomybės sritys

Šalys narės gali pageidauti pavesti vienai ar daugiau agentūrų imtis skaitmeninio paveldo išsaugojimo koordinatoriaus pareigų bei rūpintis reikiamais ištekliais. Darbų ir atsakomybių pasidalijimas gali būti vykdomas remiantis esamais vaidmenimis ir patirtimi.

Būtina imtis priemonių siekiant:

- (a) paskatinti kompiuterinės ir programinės įrangos tobulintojus, kūrėjus, leidėjus, gamintojus, skaitmeninės medžiagos platintojus ir kitus privataus sektoriaus partnerius bendradarbiauti su nacionalinėmis bibliotekomis, archyvais, muziejais ir kitomis visuomeninio paveldo organizacijomis siekiant išsaugoti skaitmeninį paveldą;
- (b) tobulinti mokymus ir mokslinius tyrimus bei dalytis patirtimi ir žiniomis tarp suinteresuotų institucijų ir profesinių asociacijų;
- (c) skatinti universitetus ir kitas mokslines organizacijas, tiek valstybines, tiek privačias, užtikrinti mokslinių tyrimų duomenų apsaugą.

11 straipsnis. Partnerystė ir bendradarbiavimas

Skaitmeninio paveldo išsaugojimas reikalauja ilgalaikių Vyriausybės, kūrėjų, leidėjų, atitinkamų pramonės įmonių bei paveldo institucijų pastangų.

Dabartinėje skaitmeninės atskirties situacijoje būtina stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą ir solidarumą, kad visos šalys turėtų galimybę kurti, skleisti, saugoti ir nuolat turėti prieigą prie savo skaitmeninio paveldo.

Pramonės įmonės, leidėjai ir masinės bendravimo priemonės raginamos skleisti ir dalytis žiniomis bei technine kompetencija.

Švietimo ir mokymo programų skatinimas, dalijimosi ištekliais procedūros ir mokslinių tyrimų rezultatų bei geriausių pavyzdžių sklaida leis demokratiškiau naudotis skaitmeninėmis išsaugojimo technologijomis.

12 straipsnis. UNESCO vaidmuo

UNESCO, remdamasi jai suteiktais įgaliojimais ir pavestomis funkcijomis, yra įsipareigojusi:

- (a) atsižvelgti į šioje Chartijoje išdėstytus principus vykdydama savo programas ir skatinti jų įgyvendinimą Jungtinių Tautų sistemoje bei tarpvyriausybines ir tarptautines nevyriausybines organizacijas, suinteresuotose skaitmeninio paveldo išsaugojimu;
- (b) veikti kaip informacijos centras ir forumas, kuriame šalys narės, tarpvyriausybines ir tarptautines nevyriausybines organizacijas, visuomenė ir privatus sektorius galėtų bendrai dirbti keldami uždavinius, formuodami politiką ir kurdami projektus skaitmeninio paveldo išsaugojimui užtikrinti;

- (c) skatinti bendradarbiavimą, sąmoningumo ir pajėgumo didinimą bei siūlyti standartines etines, teisines ir technines gaires skaitmeninio paveldo išsaugojimui remti;
- (d) remiantis per ateinančius šešerius metus įgyta šios Chartijos ir gairių įgyvendinimo patirtimi, nustatyti, ar reikia tolesnių norminių dokumentų skaitmeniniam paveldui skatinti ir išsaugoti.

Priimta UNESCO Generalinės konferencijos 32-ojoje sesijoje 2003 m. spalio 17 d.